

SÜRELİ YAYINLARDA EDITÖR ve YAYIN KURULU: Sorunlar ve Çözümler

Ertuğrul GÖKSOY - Armağan İMAMOĞLU

Bilimsel araştırmaların bilim topluluğunu oluşturan kişiler arasında iletişimi ve paylaşımı sağlayan bir öge olması için hiç kuşkusuz yayımlanması gerekmektedir. Yayımlanmayan çalışmalar bir buluş değerinde bile olsa, bilim topluluğuna dolayısıyla topluma yansımaya, etki etmeyecektir. Bilimsel dergilerin de birinci amacı budur. Ait olduğu kurumun veya yapının amaçları doğrultusunda tek bir disiplin ya da çoklu disiplinler bir alana hitap etseler de, birbirlerinden farklı amaçları, farklı fiziksel özellikleri, farklı organizasyonları da olsa bilimsel dergilerde ortak bir özellik vardır. Bu da yazardan okuyucuya uzanan bir zincirin benzer yapıda olmasıdır.

- * Yazar veya yazarlar
- * Dergi editörü veya editörler kurulu (Bilimsel veya yönetici editör)
- * Yayın kurulu-Danışmanlar- (Hakemler)
- * Basım veya elektronik ortamda yayımlama-Dağıtım
- * Okura ulaşma.

Editörün, yayın politikasının belirlenmesinden başlayıp hakemler- danışmanlar, yayınevi gibi bilimsel çalışmanın okurun eline geçene kadar ki süreçte sorumluluğu, bunun yarattığı sorunları vardır. Bu sorunların çözümü de yine bu sistem tarafından yapılmalıdır.

Bu konu başlığında ulusal süreli tıp yayınlarında editörün sorunlarına, buna bağlı yayın kurulunun sorunlarına dikkat çekip çözüm önerileri getirmeye çalışılmaktadır. Burada iki yıllık süreçte Cerrahpaşa Tıp Dergisi bünyesinde ortaya çıkan sorunlar ve çözüm önerileri örnek olarak bahsedilecektir.

Yazı kurulunun oluşması

Editörün seçimi : Editörlük eğitimi kişiye bağlı bir durumdur. Bazen seçimi her zaman bir emek birikiminden gelmemektedir. Bundan dolayı sorunlar algılanmamakta, çözümünü zorlaştırmaktadır.

Yayın kurulunun oluşturulması : Derginin yayın politikasında esas belirleyici olması gerekir. Ama genellikle üyelerinden veya üst yönetimden kaynaklanan nedenlerden dolayı işlevsiz olmaktadır. Sadece listede olup tüm görevleri editör ve yardımcılarının yaptığı pek çok dergi vardır.

Cerrahpaşa Tıp Dergisinde ilk olarak her biri değişik dergilerde editörlük ve yayın kurulu üyeliği yapmış, sürekli tıp eğitimi ve etik kurullarda görev almış öğretim üyelerinden kurulu

Prof.Dr.Ertuğrul GÖKSOY - Cerrahpaşa Tıp Dergisi Editörü, Ulusal Cerrahi Dergisi Editörü.
İ. Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Genel Cerrahi Anabilim Dalı - goksoy@istanbul.edu.tr
Uzm.Kütüp.Armağan İMAMOĞLU - İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Merkez Kütüphanesi Müdürü
anefesli@hotmail.com

yayın kurulu tesis edildi. Burada temel ,dahili ve cerrahi tıp bilimlerinin temsiliyeti göz önünde bulunduruldu. Son yıllarda yayınlarda büyük önem kazanan bir husus da biyoistatistik,etik-deontoloji ve deney hayvanları- etik gibi konular olmaktadır.Yayın kurulunda bu konulara vakıf üyeler ayrıca yer aldılar. Dergide dokümantasyon,dizinler tarafından istenen özellikte anahtar kelimelerin kontrolü ve kütüphanecilik gibi standardizasyonu sağlayacak özelliklerle uğraşmak için de editör danışmanı tayin edildi. Türkçe ve İngilizce yazım kontrolüyle ilgili editör danışmanlarının olması da gereklidir.

Yayınlara değerlendirilmesi: Hakem seçimi derginin seviyesini yükselten önemli etkenlerdendir. Burada çoğu kez isim olarak listede bulunma isteği nedeniyle yeterli fayda sağlanamamaktadır. Kalitesi, yeterliliği, verdiği raporların editörün kararını etkilemesi önem kazanmaktadır.

A. Küyük (2003) ,ulusal dergilerimizde “Hakem Değerlendirmesi” ne ilişkin olarak çoğunlukla aynı işlevi üstlenmelerine rağmen çok farklı tanımlarla verildiğini bildirmektedir:

Advisory Board

Araştırma ve danışma kurulu

Bilimsel danışma kurulu

Bilimsel değerlendirme kurulu

Bilimsel hakemler kurulu

Bilimsel kurul

Bilimsel ve danışma kurulu

Danışma kurulu

Danışma kurulu ve bilimsel kurul

Danışma ve inceleme kurulu

Danışmanlar kurulu

Editorial Board

Editorial Consultant

Editörler kurulu

Hakem değerlendirme

Hakem incelemesi

Hakem kurulu ve danışma kurulu

Ulusal ve uluslar arası danışma kurulu

Ulusal ve uluslar arası bilimsel danışma kurulu

Ulusal ve uluslararası yayın danışma kurulu

Uluslararası danışma kurulu

Yayın kurulu

Yayın ve danışma kurulu

Yayın alt komisyonu

Yayın danışma kurulu

Yayın inceleme danışma kurulu

Yayın komisyonu

Yayın kurulu ve hakem incelemesi

Yayın kurulu inceleme ve seçme kurulu

Yazı inceleme ve danışma kurulu

Yazı inceleme ve değerlendirme kurulu

Bu konuda ortak bir tanıma ihtiyaç vardır.Böylece işlevi de gerçekleşmiş olacaktır.

Editörlerin karşılaştığı sorunlar

Editörün sorumluluğu: Bunlardan biri de derginin sahibi olanlara karşı durumdur. Günümüzde araştırma, derleme, literatür şeklinde değişik özelliklere sahip çok sayıda tıp dergisi yayın hayatımızda yer almaktadır. Bunların bazıları Tıp Fakültesi veya Hastane dergisi şeklinde, bazıları uzmanlık dernekleri yayın organları, bazıları ise özel sektör tarafından yürütülen bilimsel dergilerdir.

Editör kime, hangi kuruluşa karşı sorumludur? Kurumun durumuna göre üniversite-fakülte yönetimi, dernek yönetim kurulu, kuruluşun müdürü, yayınevi yönetimi gibi. Bu ortamda editör ve yayın kurulunun karşılaşılabileceği sorunların bazıları şunlardır:

- Şartları yerine getirilmiş her makaleyi yayımlayabilme özgürlüğüne sahip midir?
- Derginin yayınlanmasının birincil amacı nedir?

Derginin sahibi olan kuruluşun çalışanlarının makalelerini yayımlamak mı?

Reklam yoluyla gelir elde etmek mi?

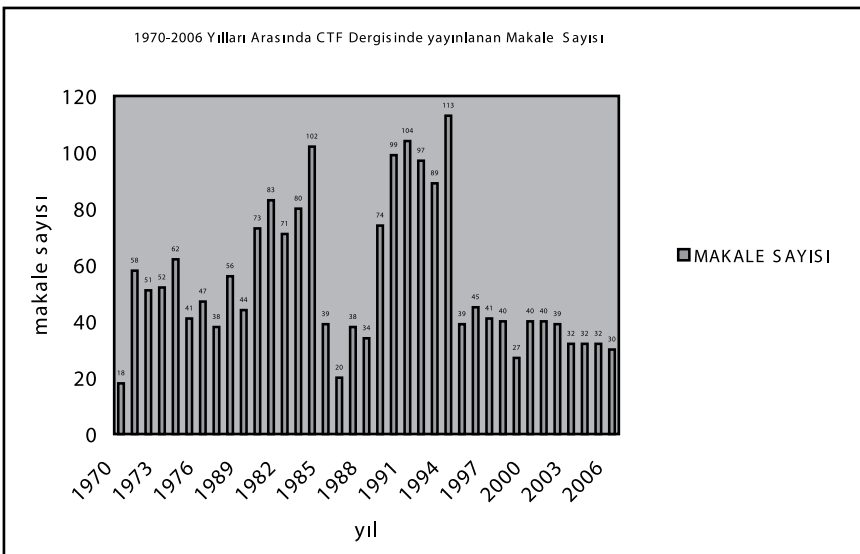
Bilimsel literatüre katkıda bulunulmasına destek olmak mıdır?

Dergi sahibi veya yayınevi editör veya danışman değerlendirmesine tabi tutmadan bazı yazıların yayınlanmasını istemekte midir?

Yazının hazırlanması-Yazarın eğitimi: Bu konuda yapılacak her çalışma geleceğin yayın kurulu, hakem ve editörün de eğitimini sağlayacaktır.

Makale sayısının azlığı: Son 10-15 yıl içinde akademik yükseltilme ve atanma işlemlerinde uluslararası dergilerde yer alan, dizinlere giren ve atıf alan makalelerin önem kazanmasıyla ulusal dergilere, Türkçe yayımlara daha az itibar edilmesi hem yayın sayısında, hem de kalitesinin azalmasında etken olmuştur. Ülkemiz açısından uluslararası ortamda değerlendirilmek çok önemli bir olgudur, fakat ulusal yayıncılığımızın da bir nebze olsun dikkate alınması gerekir.

Tabloda 1979-2006 yılları arasında Cerrahpaşa Tıp Dergisinde yayımlanan makale sayılarında yıllara göre dağılım görülmektedir. 1994'den itibaren düşüş belirgindir.

TÜBİTAK-ULAKBİM tarafından 1993’de uygulamaya konulan,1996 yılından itibaren elektronik ortama taşınan “Türk Tıp Dizini” kapsamına girmek,bir kalite ve disiplin arayışının sonucudur. Yıllar içinde dizinin aradığı şartlar gelişmiş,uluslar arası dizin kuralları seviyesine ulaşmıştır. Buna rağmen ulusal tıp dergilerimizin bu dizinde yer alması, akademik yükseltme ve atanma işlemlerinde bir ayrıcalık getirmemektedir.Bunun akademik işlemlerde bir ölçüde de olsa işlevsel olması, hem Türkçe bilimsel yayın hayatımızı ve dergiciliğimizi geliştirecek, hem de ulusal tıp bilimine olumlu katkı sağlayacaktır.Bir dönem uygulanan , en az 5 ayrı üniversiteden üyelerle yayın kurulu oluşturulmasıyla “Hakemli Dergi” olarak kabul edilme,yayınların akademik değerlendirilmesi açısından yeterli değildir.

Baskı- Dağıtım sorunları: Dolaylı olarak editörün bir sorunu da derginin okuyucuya ulaşmasıdır Ulusal dergilerin bir sorunu da baskı ve dağıtım maliyetleridir. Uzmanlık dernekleri ve özel sektör tarafından yönetilen dergiler dışında kurumsal kaynaklı Fakülte ve Hastane dergileri, bu maliyet etkisiyle daha da zor durumda kalmaktadırlar.Son yıllarda bu dergilerin çoğu tıp sektörüne ait reklamlar alarak bu maliyeti azaltmaya çabalamaktadırlar. Gelecekte dokümantasyon sisteminin uygun hale gelmesi ve okuyucuların elektronik ortama taleplerinin artmasıyla dergilerin internet ortamında daha çok yer almasıyla baskı sayısının azaltılması veya tamamen yayına hazırlık,on line hakemlik,baskı ve dağıtımın internet ortamında olduğu elektronik dergiye geçilerek maddi sıkıntıların azaltılması maliyet konusunda çözüm olabilir.

SONUÇ

Editörün karşılaştığı sorunların çözümünde Türk Tıp Dizini Kuruluna düşen bir görev, “ Dergi Editör ve Yayın Kurulu Çalışma Yönergesi” nin hazırlanmasıdır.Bu yönergeyle kurulların oluşumunda liyakatin aranması, Editörün ve yayın kurulunun bağlı olduğu değişik yapılara karşı bilimsel özgürlüğü savunan daha bağımsız bir konum olması sağlanacaktır. Aynı zamanda dergilerde Türk Tıp Dizini kuralları gibi standart bir yapı gelişecektir.Bu yönerge ana kuralları kapsamalı,kolaylaştırıcı mahiyette olmalı, başlangıçta tavsiye şeklinde,daha sonra ilke olarak uygulanmalıdır.

Böyle bir çalışmayı Cerrahpaşa Tıp Dergisi için hazırlamakta, 2008 yılı için Fakülte Yönetim Kurulundan geçirmeyi hedeflemekteyim.

Uluslar arası Tıbbi Dergi Editörleri Komitesi (ICMJ) gibi bir grubun oluşması gerekir. Sorunların çözümünde editörlerin ulusal boyutta dayanışma ve işbirliğini sağlayacak bir ulusal komiteye de ihtiyaç vardır. Türk Tıp Dizini Kurulundan bağımsız bir yapı oluşmasıyla Kurula tavsiye kararları da verebilir.

Hepimiz bilimin hakim olduğu,bilimsel değerlerin farkında olan bir toplumu özlemekteyiz. Cumhuriyetimizin 84.Yılında Atamızın şu sözleri bize izleyeceğimiz yolu bir kez daha göstermektedir:

“Dünyada her şey için, medeniyet için, hayat için, muvaffakiyet için en hakiki mürşit ilimdir, fendir. İlim ve fennin haricinde mürşit aramak gaflettir, cehalettir, dalâlettir.”

KAYNAKLAR

- 1-Gökçe Kutsal Y:Editör Gözüyle Danışmanlık. Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık-2003. Yılmaz O (Ed). TÜBİTAK-ULAKBİM, Ankara, 2003,s:13-27.
- 2-Gökçe Kutsal Y:Editörün Katkı ve Sorumlulukları. Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık-2006. Yılmaz O (Ed). TÜBİTAK-ULAKBİM, Ankara, 2006, s: 67-72
- 3-Göksoy E. Editörden "Yeni Bir Başlangıç:Bu Dergi Hepimizin !" Cerrahpaşa Tıp Dergisi 2006; 37:IX-XII
- Göksoy E. Editörden " İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi: Tıp Eğitimi ve Sağlık Hizmetinde Nice 40 [+140] .Yıllara ! ". Cerrahpaşa Tıp Dergisi 38:1-2,2007
- 4- Kozak N. Türkiye'de Yayımlanan Akademik Dergilerin Zaman İçerisindeki Değişim Nedenleri:Sağlık,sosyal,teknik bilim alanlarında yayımlanan dergiler üzerine bir inceleme. Bilgi Dünyası 2003;4(2):146-174.
- 5-Küyük A. Türkiye'de yayımlanan Sağlık Bilimleri Dergilerinin Sayısal Analizi. Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık-2003. Yılmaz O (Ed). TÜBİTAK-ULAKBİM, Ankara, 2004.
- 6-Onat A. Türk Tıp Yayınları,Akademik Terfiler ve Yerli Dergilerde kalite:Gözden Geçiri ve Bir Öneri. Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık-2005 . Yılmaz O (Ed).TÜBİTAK-ULAKBİM, Ankara, 2005.
- 7-Özdemir A.. Bilimsel Yazarlık Kriterleri ve Etik. Türk Tanısal ve Girişimsel Radyoloji Dergisi 2004;10 (4):259-261
- 8-Yalman A..Editör sorunları ve sorumlulukları. Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık-2005 . Yılmaz O (Ed).TÜBİTAK-ULAKBİM, Ankara, 2005, s:3-5.

<http://www.icmje.org>. International Committee of Medical Journal Editors. Uniform Requirements for Manuscripts Submitted to Biomedical Journals: Writing and Editing for Biomedical Publication. Updated February 2006.